

KØNSNEUTRALISERING AF INTIM PARTNERVOLD?

Af Eva Bertelsen & William Østerby Sørensen

Vi vil i denne artikel problematisere det, vi forstår som et forsøg på en politisk naturalisering af vold i intime relationer, som et ikke-kønnet samfundsproblem. Til dette formål anvender vi den franske sociolog Pierre Bourdieus begreb 'radikal tvivl' (Bourdieu 1994) for at foretage tvivlende læsninger af skiftende regerings handlingsplaner til bekæmpelse af vold i nære relationer. Vores læsninger afslører, at 'manden' i alle handlingsplaner er beskrevet kønnet – om det er som udøver eller udsat for vold, hvorfor vi konkluderer, at det terminologiske skred fra 'mænds vold mod kvinder' til 'vold i familien og i nære relationer' ikke er udtryk for en generaliseret eller total kønsneutralisering af vold i intime relationer, men specifikt af den vold, kvinder udsættes for.

DEN POLITISKE NATURALISERING AF VOLD SOM IKKE-KØNNET

Flere forhold peger på, at det officielle Danmarks forståelse af vold i parforhold har bevæget sig fra at blive opfattet som noget, mænd udøver mod kvinder, til at være noget, mænd og kvinder udøver mod hinanden. En læsning af overskrifterne på skiftende regeringers handlingsplaner fra 2002-2014 giver indtryk af denne bevægelse: Fra ”Regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder” (2002) over ”Handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder og børn i familien 2005-2008” (2005) over ”National strategi til bekæmpelse af vold i nære relationer” (2010) til ”Indsats mod vold i familien og i nære relationer – National handlingsplan” (2014). Læsningen peger i retning af et terminologisk skifte i konceptualiseringen af intim partnervold (IPV herfra) fra noget, kvinder udsættes for (2002), og noget, mænd udsætter kvinder for (2005), til en konceptualisering af IPV som ’vold i nære relationer’ (2010 & 2014), hvor det ikke længere er tydeligt, hvem der udøver volden, og hvem der udsættes for den.

På Socialstyrelsens hjemmeside udtrykkes det eksplicit, at ”[b]egrebet ’Vold i nære relationer’ er kønsneutral”, og det påpeges løbende i de eksisterende fakta-opslag på samme hjemmeside, at både kvinder og mænd udsættes for de typer vold, der beskrives. Politikken hævder således om sig selv, at den er kønsneutral, eller tilgår vold i parforhold som noget, der ikke implicerer kønnede forskelle.

TEORETISK FRAMING

Med henblik på at forstyrre denne naturalisering, lader vi os informere af Pierre Bourdieus opfordring til sociologer om at stille sig radikalt tvivlende, når man har med stat og dennes kategoriseringer at gøre (Bourdieu 1994).

Med Bourdieu kan vi forstå det bureaukratiske felts interesse i IPV fra og med den første handleplan fra 2002 som udtryk for en kamp om en officiel forståelse og udlægning af IPV. Det vil sige, at det bureaukratiske felts beskæftigen sig med området indvarsler en begyndende standardisering og monopolisering af kategoriseringer af IPV i en dansk kontekst: Fra at have været repræsenteret gennem et utal af interesseorganisationer og Ngo’er, er der nu løbende bureaukratisk kamp om at repræsentere, hvad vold er, og hvem der udsættes for den. Repræs-

entationer, der har både objektive og symbolske virkninger. Således fremhæver Bourdieu, at statens magt blandt andet ligger i evnen til at producere og pålægge mentale kategorier om givne fænomener, som spontant appliceres i den sociale verden (Bourdieu 1994: 1). Vi anser i denne optik handlingsplanerne som udtryk for statens officielle repræsentationer af IPV, som ikke blot er diskursive, men er symbolske repræsentationer med faktiske virkninger. Med denne teoretiske informering kan vi forstå ovenstående karakteristik af udviklinger i forståelsen af IPV som et udtryk for en virkning af statens symbolske standardisering/monopolisering af forståelser af IPV. Det betyder, at kønsneutralisering af feltet for IPV i optikken af vores teoretiske konstruktion bliver til en symbolsk produktion, der naturaliseres og potentielt reproduceres af aktører, der er engageret i feltet.

Tvivl bliver det refleksive værktøj, der anvendes for at forstyrre statens symbolske produktion i handlingsplanerne. Konkret betyder det for vores studie, at vi forstår kønsneutralisering som en naturliggjort virkelighed, hvor en aktualiseret symbolsk produktion dominerer over andre mulige og som konsekvens former den praktiske virkelighed, der udgør feltet for IPV.

UDVIKLINGER I HANDLINGSPLANERNE

For at foretage en forstyrrende læsning har vi nærlæst handlingsplanerne med blik for udviklinger i relationerne mellem køn og vold, det vil sige med blik for, hvornår og om vold optræder kønnet ud fra antagelsen, at det er udviklingen i primært to forhold, der har med kønsneutralisering at gøre: sløring af relationerne mellem køn og offer/udøver samt nivelleringen af den vold, kvinder og mænd udsættes for. Konkret former nærlæsningen sig som en analyse med fokus på udviklinger i 1) målgrupper og 2) voldsforståelser, samt hvorledes disse målgrupper og voldsforståelser kønnes.

UDVIKLINGER I MÅLGRUPPER

Det er gennemgående for de fire handleplaner, at der er en fortsat øget brug af målgruppedifferentiering og en kvantitativ stigning af målgrupper. I den første handleplan fra 2002 fremkommer børn og kvinder som offermålgruppe, og kvinden som offer repræsenteres endvidere i underkategorien ’kvinder med nedsat fysisk- eller psykisk funktionsevne’. Mænd optræder i denne første handleplan udelukkende som

voldsudøvere, hvilket de også gør i handleplanen fra 2005, hvor familien tilføjes som en offermålgruppe, og etniske kvinder fremkommer som endnu en underkategori til kvinden. I 2010 tilføjes manden som voldsudsat, og i handleplanen fra 2014 tilføjes unge og kærestere som målgrupper.

For mandens vedkommende går udviklingen fra, at han udelukkende optræder i udøvermålgruppen, til han i 2010 også bliver repræsenteret som offer. Mandens bevægelse fra udøver til offer følges af en udvikling i udøverkategorien fra at være eksplicit kønnet i form af en mandlig voldsudøver til den kønsneutrale kategori: 'voldsudøver'. Den tidlige eksplicite kategorisering af manden som udøver illustreres i titlen fra handleplanen fra 2005: "Handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder og børn i familien 2005-2008", og det understreges også flere gange i de to første handleplaner, at der handles på mænds vold mod kvinder, børn og familien. Med introduktionen af 'voldsudøver' som en kønsneutral betegnelse er manden som kønnet udøver i de to sidste handlingsplaner næsten forsvunden, men der fremkommer stadig få spredte formuleringer, der viser en kønnet forståelse af voldsudøveren f.eks. i handleplanen fra 2010: "Mange voldsudøvere ønsker selv at stoppe volden, men magter det ikke ved egen hjælp. Nogle af disse mænd kan slippe af med den voldelige adfærd ved hjælp af behandlingstilbud" (Regeringen 2010: 12). Eller i handleplanen fra 2014, hvor en af aktiviteterne, der skal iværksættes, er et: "pilotforsøg med midlertidige botilbud til voldsudøvende mænd, så kvinder og børn kan blive i vante omgivelser" (Regeringen 2014: 11). Disse spredte formuleringer, hvor manden benævnes som den (kønnede) voldsudøvende part, er begrænset og relativt ikke-eksisterende sammenlignet med de dominerende formuleringer af 'voldsudøver' og 'offer' som kønsneutrale kategorier.

For kvindens vedkommende går udviklingen mod en øget brug af underkategorier, hvor der skelnes mellem forskellige typer af kvinder, der menes at have forskellige behov, men hvor kvinden eksplicit forbliver i offermålgruppen, betyder introduktionen af manden som voldsudsat, og især introduktionen af den kønsneutrale term 'udøver', at 'kvinden' implicit repræsenteres som udøver.

Den skitserede bevægelse fra de to første handleplaner, hvor manden udelukkende optræder som voldsudøver, til handleplanerne fra 2010 og 2014,

hvor manden hovedsageligt optræder som voldsudsat, fremstår ikke som en kønsneutralisering, da manden optræder som kønnet både som udøver og offer. I handleplanen fra 2005 afsættes der satspuljemidler til aktøren Dialog mod Vold for at etablere behandling af den voldelige mand for at: "...udbygge og styrke et behandlingstilbud til mænd" (Regeringen 2005: 8), og i handleplanen fra 2014 er der en hel side i handleplanen, der fokuserer på "Mere viden om og styrket indsats for voldsudsatte mænd", der fremskriver, at Socialstyrelsens hjemmeside bør udvides med: "...informationer om partnervold mod mænd og mænds særlige behov for støtte til at komme fri af denne form for vold" (Regeringen 2014: 17).

UDVIKLINGER I VOLDSFORSTÅELSER

I betragtning af at de dokumenter, vi har med at gøre, har fokus på bekæmpelse af vold, er der bemærkelsesværdig få beskrivelser af vold i handleplanerne. Der kan analytisk foretages en opdeling imellem de to første handleplaner og de to sidste. Handleplanerne fra 2002 og 2005 indeholder næsten ingen beskrivelser af, hvordan volden, som kvinden, børnene og familien udsættes for, kan kategoriseres, differeres eller forstås i det hele taget. De eneste indikationer på, hvori volden består, er, at den udøves af mænd mod kvinder, børn og familie. Dermed er det primære fokus på, hvilken relation volden foregår i, og at den er asymmetrisk.

Med handleplanen i 2010 introduceres 'vold i nære relationer' samt 'partnervold' og 'kærestevold' som to forskellige nære relationer, vold kan forekomme i, hvor kærestevold fremstår som en specifik form for vold, unge mennesker kan være udsat for. Det gør sig fortsat gældende, at de eneste indikationer på, hvori volden består, er, at den udøves i en relation, men repræsentationen af intim vold som 'vold i nære relationer' muliggør en differentiering af forskellige typer relationer, der ikke eksplicit fremstår kønnet. Når manden samtidigt introduceres som et potentielt voldsoffer, ændres den kønnede og asymmetriske fremstilling af volden, som de to første handleplaner fremlagde, idet indikationer på offer og udøvers køn udelades.

I handleplanen for 2014 er der yderligere beskrivelser af kærestevold og partnervold, og ydermere fremskrives 'vold i familien' som endnu en relation, volden kan forekomme i. Med handleplanen fra 2014 introduceres og beskrives for første gang eksplicite

voldsformer, nemlig 'stalking' og 'gensidig vold'. I hver deres fakta-boks understreges det, at både mænd og kvinder udsættes for disse typer vold, dog understreges det under beskrivelserne af stalking, at flere kvinder end mænd udsættes for stalking. Den gensidige vold derimod beskrives som den mest forekommende voldsform blandt gifte og samlevende parter, og det understreges, at "Mænd og kvinder ofte er lige gode om at starte volden" (Regeringen 2014: 13).

KØNSNEUTRALISERING?

Opsamlende kan man sige, at alle fire handleplaner har fokus på skiftende relationelle konstellationer, hvori volden foregår. Men med introduktionen af gensidig vold som den eneste voldsform, der beskriver vold i bestående intime forhold, synes en udvikling fra at forstå volden kønnet og asymmetrisk til ukønnet og symmetrisk at være aktualiseret. I betragtning af at manden allerede i 2010 introduceres som voldsudsat, gør sammenfaldet med introduktionen af gensidig vold som en kønsneutral voldsform det oplagt at konkludere, at feltet har gennemgået en *generaliseret kønsneutralisering*. Vores analyse åbner dog op for en præciseret udlægning; nemlig at forstå, hvad der fremstår som en generaliseret kønsneutralisering, som et specifikt fravær af beskrivelser af kvinden og den vold, hun udsættes for. Med andre ord viser vores analyse, at kønsneutraliseringen består i et udtalt fravær af repræsentationer af, og dermed officiel opmærksomhed på, den specifikke (asymmetriske) vold, kvinder udsættes for.

Videre granskning af Socialstyrelsens hjemmeside understreger vores pointe. Under fanen 'Mænd der lever med partnervold' kan man læse, at "Forskellige steder på hjemmesiden kan du finde materialer, der har særligt fokus på de forhold, der gør sig gældende for voldsudsatte mænd. Det vil sige de forhold, som ligger ud over de generelle forhold, der gør sig gældende for både mandlige og kvindelige voldsudsatte". Der findes på hjemmesiden ingen fane med materiale om "Kvinder der lever med partnervold"; i stedet påpeges det som nævnt, at både kvinder og mænd udsættes for de typer vold, der beskrives.

I internationale sammenhænge peger Joan Kelly & Michael Johnson (2008) på nødvendigheden af at gentænke eksisterende forsøg på one-size-fits-all politikker for på sigt at kunne tilbyde mere sofistikeret hjælp (Kelly & Johnson 2008: 477). Man kan mene, at den bureaukratiske kamp om at repræsentere IPV ikke burde stå om det relationelle perspektiv eller introduktionen af manden som voldsudsat, men om at anerkende parallelle forekomster af voldsformer, der ikke indbyrdes udelukker hinanden, og nuancere og udvikle vores forståelser af relationerne mellem køn og vold. En tilføjelse af fanen "Kvinder der lever med partnervold" til Socialstyrelsens hjemmeside ville være et skridt i retning af at anerkende den særlige problematik, som kvinder udsat for IPV lever med, og være en symbolsk officiel anerkendelse af køn som et afgørende element i forståelsen af denne specifikke type IPV. En sådan symbolsk officiel anerkendelse ville muliggøre praktiske og faktiske udviklinger i arbejdet med kvinder, der udsættes for vold af en mandlig partner, hvilket stadig er den mest fremkommende form for IPV.

Eva Bertelsen er ph.d. og underviser på Institut for Psykologi på SDU. Hun forsker i dansk velfærdsarbejde med voldsudsatte kvinder og mænd, aktuelt med et projekt om seksual vold i intime relationer.

William Østerby Sørensen er kandidatstuderende på Socialt arbejde og Sociologi på Aalborg Universitet og forsker i velfærdsarbejdet med voldsudsatte kvinder og mænd.

LITTERATUR:

- Bourdieu, Pierre (1994): Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic Field. *Sociological Theory* 12(1): 1-18.
- Kelly, Joan B. & Michael P. Johnson (2008): Differentiation among Types of Intimate Partner Violence: Research Update and Implications for Interventions. *Family Court Review* 46(3): 476-499.
- Regeringen (2002): *Regeringens handleplan til bekæmpelse af vold mod kvinder.*
- Regeringen (2005): *Handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder og børn i familien 2005-2008.*
- Regeringen (2010): *National strategi til bekæmpelse af vold i nære relationer.*
- Regeringen (2014): *Indsats mod vold i familien og i nære relationer – National handleplan.*